

Guió

El Montsec	2
Quatre apunts sobre l'evolució recent	2
En el context actual de crisi s'ha de pensar en la post-crisi	2
La remuntada demogràfica després del despoblament secular	3
S'ha anat acabant amb el greuge comparatiu de les males comunicacions.....	4
Quines actuacions es planteja el Pla?	4
Consolidar el Montsec com a referent en el camp de l'astronomia, sobretot en turisme astronòmic i del coneixement.....	4
Fer promoció turística basada en els productes turístics amb més futur.....	5
Impulsar la marca Montsec	5
Debatre el tema del Parc natural	5
Millorar la coordinació i professionalització del sector turístic	5
Les sessions de debat	6

El Montsec

El Consorci del Montsec es va crear amb la voluntat d'impulsar el desenvolupament socioeconòmic d'una àrea que en el context català es considerava endarrerida; algunes variables ho confirmaven: poca població, elevat envelliment, manca d'oportunitats per al jovent, en aquell moment males comunicacions.

Des del primer moment, el Consorci del Montsec es va centrar sobretot en el desenvolupament del sector turístic, tot i tenir present que l'economia de la zona s'havia de recolzar també en altres sectors, tant o més importants. El Pla Estratègic del Montsec de l'any 2001 proposava tres pilars econòmics bàsics:

1. El sector agrari, l'economia secular que s'ha de mantenir adaptant-la als temps actuals, com ja es fa, encara que només sigui perquè les regles del mercat no deixen altra alternativa.
2. El sector turístic, un sector emergent però present des de fa dècades.
3. Llocs de treball industrials i terciaris diversificats, localitzats sobretot als principals nuclis urbans, dins de la pròpia zona del Montsec o voltants. Un paper significatiu en la creació d'ocupació al medi rural l'ha tingut el sector públic, amb llocs de treball associats a la millora de la qualitat de vida. Les dotacions actuals en equipaments sanitaris, assistencials, docents, esportius, culturals, són molt superiors a les de temps enrere. Tot i amb això, correspon a la iniciativa privada el paper determinant en l'aprofitament de les oportunitats i la creació de llocs de treball.

Donada la seva missió, el consorci del Montsec podia incidir especialment en el sector turístic, un dels tres pilars proposats, i això és el que s'ha fet amb campanyes de promoció, contribuint activament a millorar la visibilitat del Montsec, ajudant a coordinar el sector i, com a fita fonamental, amb l'obertura del Parc Astronòmic del Montsec (PAM), dins del qual destaca el paper dinamitzador del Centre d'Observació de l'Univers.

El Pla de Desenvolupament Sostenible es proposa definir les actuacions que s'hauran de dur a terme en el període 2013-2017, unes actuacions que tindran com a fil conductor la potenciació de les activitats turístiques i la seva millor inserció en el conjunt del teixit productiu.

Quatre apunts sobre l'evolució recent

En el context actual de crisi s'ha de pensar en la post-crisi

Com ja s'ha dit, el Consorci va nàixer per donar una empenta des del sector públic a una àrea considerada endarrerida dins del conjunt català. Ara bé, si una cosa ha posat de manifest la crisi actual és que les diferències entre àrees endarrerides i dinàmiques han quedat molt desdibuixades, ja que les dificultats són a tot arreu. Això no vol dir que al Montsec la crisi sigui menys greu, potser no hi ha tant atur com a d'altres indrets del país, però la davallada de la demanda també es fa sentir, i molt, i afecta especialment aquest sector turístic emergent.

No cal insistir en què la crisi actual presenta un tret especialment agreujant: el dèficit pressupostari que fa molt difícils les inversions dinamitzadores que estaven a l'origen de la creació del Consorci del Montsec. Això obligarà a buscar respostes imaginatives que supleixin els recursos financers. Parlant

del sector turístic, això voldrà dir optimitzar la valorització dels atractius que ja té el territori a l'actualitat, sense plantejar-se crear-ne de nous.

Se sol dir que el temps de crisi és un bon moment per aplicar els canvis i millores que fructificaran en el posterior període de recuperació, que sempre acaba arribant. Això s'ha de tenir molt present en el Pla de Desenvolupament Sostenible, que ha d'orientar cap a un marc de post-crisi plausible i satisfactori.

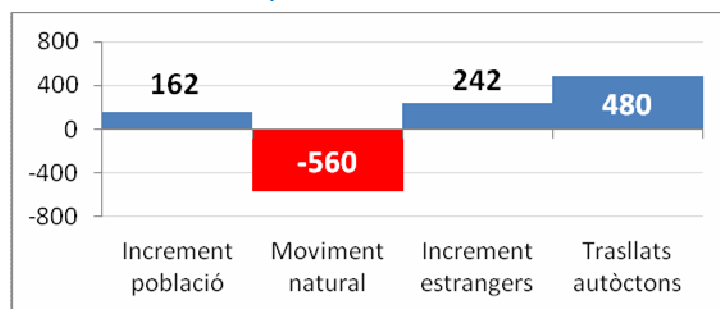
La remuntada demogràfica després del despoblament secular

Una pinzellada sobre la població anirà bé per veure el problema estructural i profund que genera l'envelliment de la població.

La zona del Montsec, amb 1511,6 Km2 repartits entre la Noguera i el Pallars Jussà és un territori més extens que la major part de les comarques catalanes. També és un territori poc poblat, l'any 2011 tenia 12.804 habitants, amb una densitat de població molt baixa, de solament 8,2 hab/km2. Ara bé, en poc més d'una dècada la població s'ha incrementat un 10%, percentatge petit si es compara amb el conjunt català, però important per a una àrea que patia un despoblament secular que no s'ha aturat fins aquests darrers anys. L'increment demogràfic s'ha basat en gran part en l'arribada de població estrangera que han vist el Montsec com un territori d'oportunitats. Val a dir que el creixement demogràfic s'ha concentrat sobretot en els dos principals nuclis urbans que formen part de la zona del Montsec, Artesa de Segre i Ponts, que acull el principal contingent de població estrangera i que representen ja més de la meitat de la població total de la zona. Cal remarcar que els 14 municipis de caràcter rural tenen una densitat de població encara més baixa, de solament 4,6 hab/km2, una xifra més pròpia de Lapònia que d'un país altament urbanitzat com és Catalunya.

Als municipis rurals l'increment demogràfic ha estat petit i en alguns ni s'ha notat, però ha transmès un cert optimisme. És interessant parar-se una mica a analitzar més detalladament les components que expliquen el lleuger creixement demogràfic d'aquests darrers anys i els reptes de futur que plantegen.

Components del creixement demogràfic
als 14 municipis de caràcter rural 2000-2010

Font Idescat

Les conclusions que se'n treuen són les següents:

- 1) Un creixement demogràfic molt petit, però significatiu en una àrea tant despoblada.
- 2) Una pèrdua per moviment natural negatiu molt intensa. Aquesta és una espasa de Damocles que amenaça tota aquest medi rural tan envellit. Ja no cal que la gent marxi, el propi moviment vegetatiu aboca al despoblament.

- 3) Una arribada molt moderada de població estrangera, que no compensa la pèrdua per moviment natural negatiu.
- 4) Una arribada bastant més important de població autòctona, procedent sobretot de les àrees més urbanitzades de Catalunya.

De cada tres persones que han arribat al medi més rural de Montsec, una és estrangera i dos autòctones, en general persones joves que es podrien qualificar de neorurals i que en bastants casos han participat activament en la creació de noves activitats productives. Això vol dir que el futur del Montsec depèn d'arribada de gent de fora? No exactament, però són un complement molt important i afegeixen noves iniciatives que sumen a les que genera el territori.

S'ha anat acabant amb el greuge comparatiu de les males comunicacions

També s'ha aconseguit una millora substancial de les comunicacions. Ha estat un procés lent, amb diferents etapes i que encara no es pot donar per totalment acabat, però s'ha de reconèixer que l'accessibilitat a la zona del Montsec ara és força bona, així com també la mobilitat interna, i això afavoreix la vocació turística del territori, ara més a prop de les principals aglomeracions urbanes. La nova carretera d'Ager a la Passarel·la, o la variant d'Alentorn, poden ser la imatge gràfica de la millora de les comunicacions de dos nuclis fonamentals del Montsec, com són Àger i Vilanova de Meià.

Un altre exemple: una gran làmina d'aigua apta per als esports nàutics com és l'embassament de Rialb es troba a poc més d'un a hora de l'aglomeració barcelonina.

S'han d'aprofitar els avantatges que genera la millora de les comunicacions i s'ha d'ampliar l'abast territorial dels visitants del Montsec. S'ha de presentar el Montsec com un territori ple d'atractius i ben comunicat, i s'haurà d'anar a buscar els clients, enlloc d'esperar que arribin, perquè estem ficats en una economia molt competitiva que no es podrà obviar.

Quines actuacions es planteja el Pla?

Les actuacions del Pla de Desenvolupament sostenible s'emmarquen dins d'un principi fonamental en el moment actual: **l'austeritat pressupostaria**. Es prioritzaran les actuacions que no impliquin cost financer i que es basin en un millor aprofitament dels atractius existents o una millor coordinació dels agents implicats. L'única excepció serà el Jardí de l'Univers, última fase encara pendent del projecte complet del Parc Astronòmic del Montsec. Hi podran haver altres actuacions amb cost, però han de ser fonamentalment petites intervencions que ajudin a convertir atractius estratègics en productes turístics ben consolidats: senyalitzacions, millores de l'entorn, etc.

Entre els objectius que es marca el Pla de Desenvolupament Sostenible es poden citar els següents.

Consolidar el Montsec com a referent en el camp de l'astronomia, sobretot en turisme astronòmic i del coneixement

L'aportació fonamental del Consorci del Montsec ha estat la creació i obertura del Parc Astronòmic del Montsec, especialment el Centre d'Observació de l'Univers. Ha estat un procés llarg però finalment plenament reeixit, amb una gran afluència de visitants durant els dos primers anys.

Aquest procés de consolidació passarà per la creació del Jardí de l'Univers i per la sol·licitud de declaració com a destinació turística Starlight, certificada per la Unesco. S'haurà de preservar la qualitat lumínica del cel nocturn, un patrimoni intangible del Montsec.

S'haurà de vetllar per mantenir el nivell d'interès de l'equipament, evitant que es centri solament en la novetat, i s'haurà de fer un gran esforç entre tots per incrementar la repercussió en el volum de negoci del sector turístic, aprofitant l'afluència de visitants. Val a dir també que difícilment tota la zona del Montsec es beneficiarà amb la mateixa intensitat d'aquest potent equipament dinamitzador, ja que hi ha municipis que queden molt lluny.

Fer promoció turística basada en els productes turístics amb més futur

Aquesta és la principal tasca que es proposa el Pla i s'ha de fer en col·laboració amb els agents econòmics perquè saben millor que ningú que atreu la gent cap al nostre territori.

Definir els productes turístics en que s'ha de basar la promoció turística del Montsec vol dir que els **Plans de Comunicació** futurs no s'han de basar en una proposta genèrica: vine al Montsec, sinó en propostes concretes: vine al Montsec a fer vol lliure, vine a conèixer la ruta Arnau Mir de Tost, vine a fer turisme ornitològic, vine a fer caiac al Rialb, o vine a fer una combinació de totes aquestes activitats.

S'ha de fer una diagnosi acurada dels productes turístics estratègics: tenen bona accessibilitat?, estan ben senyalitzats, l'entorn es l'adequat?, es fan les visites guiades convenients?...

Impulsar la marca Montsec

En la literatura sobre les marques territorials s'hi pot trobar aquesta definició: una narració col·lectiva sobre les emocions associades a un lloc. El Pla es proposa impulsar la marca Montsec començant per esbrinar quines emocions hi han d'anar associades, i que poden tenir moltes procedències, l'emoció de la història, de la natura, del paisatge, de l'aventura...

Debatre el tema del Parc natural

És un debat obert i amb posicionaments, per ara, ben allunyats. La discussió s'hauria de plantejar a partir de tres preguntes:

- ✓ Com milloraria la declaració de PN la protecció del medi
- ✓ Com interferiria la declaració de PN en les activitats econòmiques que s'hi desenvolupen
- ✓ Com milloraria la "visibilitat" del Montsec amb la declaració de PN.

Una bona part del sector turístic veuria amb bons ulls la declaració de Parc Natural, ja que incrementaria enormement la visibilitat de la zona, però des del propi sector hi ha veus més crítiques, pensant que podria desembocar en restriccions a les seves activitats, sobretot esportives. En qualsevol cas, se'n ha de parlar, i el Pla de Desenvolupament Sostenible podria ser un bon marc.

Millorar la coordinació i professionalització del sector turístic

El Consorci i els Consells Comarcals ja està fent un esforç de coordinació dels agents econòmics implicats en el turisme. És una labor que s'ha de continuar fent i s'ha d'amplificar. S'ha d'impulsar un marc que afavoreixi el disseny i concreció de paquets turístics que generin sinèrgies entre els diferents agents implicats.

També s'ha d'incidir en la professionalitat dels emprenedors turístics, molt específicament contribuint a millorar el seu coneixement del territori, de manera que cada emprenedor sigui un veritable guia del territori.

Les sessions de debat

Es molt convenient que aquest Pla de Desenvolupament Sostenible del Turisme compti amb una àmplia participació de la gent del territori. No és una qüestió merament formal sinó que surt del convenciment de que caldrà l'esforç i la col·laboració de tots per tirar endavant, tothom ja ho fa a nivell particular, però també serà interessant defensar els interessos comuns de la zona del Montsec i millorar la coordinació dels agents econòmics implicats.

S'han previst cinc sessions, classificades per diferents col·lectius presents en el sector turístic del Montsec:

- Establiments de turisme rural
- Allotjament turístic: hostaleria, càmpings, allotjaments juvenils (excepte turisme rural)
- Serveis turístics, activitats esportives, d'aventura, visites culturals
- Restauració, gastronomia, productes agraris
- Gestors d'equipaments dinamitzadors, oficines de turisme, agències receptives

El conjunt **d'establiments d'allotjament turístic** no ha parat de créixer en els darrers temps. Els anys del Leader del Montsec Sostenible van suposar una empenta important que no s'ha aturat posteriorment. Les xifres són prou contundents, d'un total de 47 establiments existents l'any 2001, incloent totes les modalitats d'allotjament turístic (excepte la segona residència), s'ha passat als 70 de l'actualitat. Ben cert que la majoria són petites iniciatives que no han suposat un increment gran del nombre de places, però les iniciatives hi han sigut i això vol dir que el Montsec es veu com un territori d'oportunitats.

	2001	2012
Establiments d'allotjament turístic totals	47	70
Establiments de turisme rural	18	34

Els establiments de **turisme rural**, escampats arreu del territori, són els que van al davant amb un increment molt notable, dels 18 de l'any 2001 als 34 de l'actualitat.

El nombre **d'empreses de serveis turístics** també s'ha incrementat i s'ha diversificat l'oferta d'activitats, ampliant les activitats esportives i d'aventura i introduint també les visites guiades de caire més cultural o d'interpretació de la natura. Avui en dia hi ha **20 empreses** amb seu a la zona del Montsec que ofereixen activitats de tota mena, a les que se'n ha d'afegir algunes que operen també a la zona del Montsec (Montrebei, embassaments) però que tenen la seu social en municipis propers fora de la zona, bé al Pallars Jussà, bé a la Noguera. Una part important de les iniciatives han estat de persones vingudes de fora de la zona del Montsec, de l'àrea metropolitana de Barcelona i d'altres indrets, fonamentalment gent jove que està contribuint al tímid rejuveniment de la població.

El nombre **d'establiments de restauració** (alguns són també d'allotjament) ha crescut fins arribar **als 45 actuals**, però l'increment potser ha estat més qualitatiu que quantitatiu. Han anat sortint iniciatives dedicades a donar visibilitat a la gastronomia de la zona: la cuina de la mel, la cuina de la tòfona, també el moviment *slow food* té una presència significativa a la zona del Montsec.

També una part del **sector agrari** ha iniciat una aproximació al sector turístic. La zona del Montsec és fonamentalment agrària; encara que el pes del sector hagi minvat al PIB i a l'ocupació continua omplint el paisatge i impregnant la manera de ser. La part fonamental del sector agrari aplega explotacions que se'n podria dir convencional, explotacions agrícoles cada vegada més grans i normalment amb ramaderia destinades en última instància a produir aliments minimitzant els costos de producció. Són explotacions fonamentals perquè garanteixen, en definitiva, l'alimentació de la gran majoria de la població, però els tipus de produccions són difícilment vinculables al sector turístic. Però hi ha també un altre tipus d'explotacions, de produccions més reduïdes, de proximitat, més artesanals, de qualitat, ecològiques.. que tenen uns vincles importants amb el turisme, ja que és una part fonamental de la seva demanda. La creació recent d'algunes agrotigues és una demostració clara del vincle de sector agrari amb turisme. En conjunt, la suma d'explotacions agràries i de petites empreses elaborades permet parlar de 30 empreses que, d'una manera o una altra, formen part d'aquest nexa d'unió entre sector agrari i turisme.

Els **equipaments dinamitzadors** tenen un paper molt important a l'hora d'atraure gent al territori. Inclouen el COU, els museus de la zona del Montsec, començant pel Museu de la Conca Dellà, els centres d'interpretació, que van agafant més volada, els elements patrimonials visitables, com el castell de Mur, de Montsonís, o la Col·legiata d'Àger, entre altres. Aquesta sessió estarà oberta també a grups excursionistes, ambientalistes, que estiguin interessats en debatre el tema del Parc Natural.

L'objectiu bàsic de totes les sessions serà intercanviar opinions i aprofundir en el coneixement dels temes, de manera que el Pla de Desenvolupament Sostenible esdevingui realment un instrument útil en la transformació positiva del territori.